UMĚNÍ ŘÍMSKÉ ANTIKY

evropský sociální fond v ČR
EVROPSKÁ UNIE
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

HISTORICKÝ VÝVOJ

UMĚNÍ ŘÍMSKÉ ANTIKY

HISTORICKÝ VÝVOJ

VY_32_INOVACE_DVK1213

- Autor: Mgr. Jan Souček
- Vznik: 09 / 2012
- Téma: Antické umění
- Předmět: DVK / 1. ročník
- Anotace: Obrazová prezentace historického vývoje antického Říma a klasifikace a charakteristika architektury

PERIODIZACE ŘÍMSKÝCH DĚJIN

Doba předřímská (2.tis. př. n. l. - 800 př. n. l.)

- ***první osídlování apeninského poloostrova*** *italickými kmeny (Latinové, Umbrové, Sabinové, Samnité, Sikulové...)*

Doba královská (800 - 510 př. n. l.)

- *začátek je spojen s* ***etruskou civilizací****, která vytvořila mocnou říši (v 8. a 6.st.),* ***založení Říma*** *v roce* ***753*** *, první králové, až do* ***vyhnání posledního Etruského krále*** *v roce 510 př. n. l.*

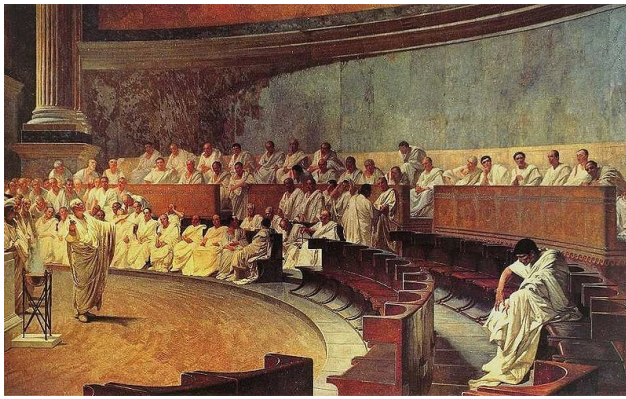

Doba republiky (510 - 31 př. n. l.)

- a) Raná republika (510- 287/265 př. n. l.)

- *postupné ovládnutí apeninského poloostrova,...*

- b) Vrcholná římská republika (287/265 - 133 př. n. l.)

- *Punské války, vznik impéria,...*

- c) Krize římské republiky (133 - 31/27 př. n. l.)

- *prohlubování diferenciace, reformy, vzpoura otroků, triumvirát,...*

Doba císařství (27 př. n. l. - 476 n. l.)

- a) Doba principátu (27 př. n. l. - 284 n. l.)

- *principát, dynastie jednotlivých císařů, správa impéria,...*

- b) Doba dominátu (284 - 476 n. l.)

- *útoky barbarů, krize impéria...*

Dějiny Říma ve třech větách

Rozmach Říma začal v 5. stol. př.Kr., po dobytí Etrurie Římané dobyli Kartágo a řeckou Sicílii, následně celé Řecko a Ibérii, poté Galii, Egypt, celou severní Afriku, Malou Asii, Mezopotámii a jižní polovinu Velké Británie. Vznikl centralizovaný stát s jednotnou kulturou.
Ve 4. stol. n.l. se Římská říše rozdělila na Východní, později Byzantskou říši a Západní, která brzy zanikla a začal středověk.

ŘÍMSKÉ VÝTVARNÉ UMĚNÍ

navázalo na etruské výtvarné umění a bylo silně ovlivněno uměním řeckým

První období (**doba královská, 8. – 6. stol. př. n. l.**)
- bylo ovlivněno uměním jihoitalských řeckých osad

Druhé období (**doba republiky, 6. – 1. stol. př. n. l.**)
- sílí vliv helénistického výtvarného umění

Třetí období (**doba římského císařství**) je rozděleno na
- etapu **rozvoje římského imperia** **(1. – 3. stol.)** a
- oslava a propagace římského císařství

Čtvrté období - etapu **pozdní antiky** **(4. – 5. stol.)**
do níž spadá rozvoj raně křesťanského výtvarného umění.
- ve východní části římské říše vývoj vyústil do byzantského výtvarného umění,
- v západní části vytvořil výtvarné předpoklady pro vznik románského umění.

VZNIK ŘÍMA

Městečko **Řím je Etrusky založená osada**, která kolem poloviny **6. stol. př. Kr.** zahrnula různá, často stovky let stará sídliště na pahorcích vzdálených dvacet kilometrů od ústí Tiberu do moře.

Město bylo nadále součástí etruské mocenské oblasti, a proto se mu podařil pozoruhodný vzestup a dosáhlo místní převahy mezi spřízněnými latinskými kmeny. (To je již zčásti patrné i ve smlouvě s Kartágem, nejvýznamnější obchodní mocností západního Středomoří, z r. 508-507 př. Kr.)

Městskému státu, tehdy ovládajícímu asi 800 km, zpočátku vládli králové (jak se zdá etruského původu), kteří byli vyhnáni předními římskými rody na konci 6. stol. př. Kr., když etruská moc v Itálii překročila svůj zenit. Ačkoliv to znamenalo konec etruské ochrany, podařilo se Římu v bojích plných zvratů udržet vládu nad Latiny a do počátku 3. stol. př. Kr. ji rozšířit na celou střední Itálii. Tento vývoj jen dočasně pozdržely vpády Keltů do střední Itálie mezi léty 387 a 340 př. Kr. Vítězstvím z r. 290 nad Samnity sídlícími v okolí Beneventa se Řím stal vedoucí mocností Itálie. Tímto jeho postavením nedokázal otřást ani épeirský král Pyrrhos, kterého si povolalo na pomoc město Tarent a kterého v r. 275 Římané porazili.

Romulus a Remus

v římské mytologii dvojčata, synové vestálky Rhey Silvie a boha Marta; byli dáni na pospas vodám Tiberu, zachránila a odchovala je vlčice a vychovávali pastýři. Později se dozvěděli o svém původu, ale při zakládání nového města se dostali do sporu o jeho název. Auspiciemi bylo právo pojmenování přiznáno Romulovi a město bylo nazváno Roma (Řím).

Remus pak byl zabit svým bratrem za to, že překročil brázdu tvořící obvod a magickou ochranu nového města; podle jiné verze byl zabit Romulovým přítelem Celerem. Město bylo obsazeno muži, uprchlíky a vyhnanci, kteří při slavnostních hrách, k nimž byli pozváni i Sabinové, unesli jejich ženy a dívky (únos Sabinek). Ty pak smířily Římany a sabinské vojsko, jež k Římu přitáhlo. Romulus vládl společně se sabinským králem Titem Tatiem a po jeho smrti spravoval zemi sám. Byl vzat při vojenské přehlídce na nebesa a uctíván jako bůh Quirinus, ochránce Říma. Romulus a Remus jsou ve výtvarném umění zachycováni zejména s vlčicí, např. v sousoší Vlčice kapitolské (etruský bronz z počátku 5. století př. n. l., postavy Romula a Rema jsou renesančním doplňkem) nebo na oltářním reliéfu z Ostie

ŘÍMSKÁ ARCHITEKTURA

CHARAKTERISTIKA

Druhy staveb

Římský architekt a teoretik **Vitruvius** (10 KNIH O ARCHITEKTUŘE) dělí stavitelství podle účelu stavby na **stavby sloužící k veřejnému použití**, a na **stavby soukromých objektů**.

Dále stavby veřejné rozdělil do dalších tří skupin - v jedné jsou **stavby obranné**, ve druhé stavby **náboženské** a ve třetí stavby **obecně prospěšné**.

K účelům obranným byly pro možnost trvalého odrážení nepřítele užívány hradební zdi, věže a brány. K účelům náboženským byly stavěny svatyně a posvátné chrámy. A konečně, mezi stavby veřejně prospěšné se řadí například fora, lázně, divadla, cirky, promenády a závodní dráhy a veškeré ostatní stavby podobného charakteru.

- CHRÁMY
- FÓRA
- DIVADLA
- AMFITEÁTRY
- CIRKY
- PALÁCE, VILY, DOMY
- THERMY
- TRŽNICE, SOUDNICE, RADNICE
- VÍTĚZNÉ OBLOUKY
- AKVADUKTY
- VIADUKTY
- CESTY, SILNICE
- OBRANNÁ ARCHITEKTURA, BRÁNY, VALY

Nejužívanější stavební materiály

Ve stavitelství Římané nejčastěji užívali **cihly, kámen, mramor, dřevo** a **beton**.

Cihel bylo několik druhů. O výrobě a správném složení cihel existují rozsáhlá teoretická díla. Nejčastěji užívané cihly měly rozměry 1,5 x 1 stopy a tento druh cihel se nazývá lýdský. Vyráběny byly však i cihly poloviční velikosti, které se užívaly zejména pro zpevňování zdiva.

Stejná pozornost jako cihlám byla věnována i **písku a vápnu**, ze kterých již Římané uměli připravovat **beton (lité zdivo)**.

Dále se užívalo **mramoru**, a to zejména na **obkládání zdí a podlah**. Od počátku císařství se do Říma dováželo velké množství mramoru ze zámoří - proslavený byl mramor z Egypta a severoafrické Numidie. Novým zdrojem mramoru vynikající kvality se stala i bohatá naleziště v okolí ligurského města Luny (carrarský mramor).

Stavební **dřevo** bylo neméně důležitým materiálem při stavbě. Takové dřevo bylo vybíráno podle nejsložitějších kritérií - např. druh stromu ze kterého pochází, kde bylo pokáceno

Nejčastěji užívané typy **kamenného zdiva** byly ***síťovitý*** (latinsky: opus reticulatum), který byl nejčastější, a starší, nazývaný ***nepravidelný*** (opus incertum). Za ladnější byl považován typ síťovitý, bohužel však měl větší sklon k tvoření trhlin, neboť cihly nebyly žádnou svou stranou pevně usazeny. Nepravidelný způsob byl sice nevzhledný, avšak mnohem pevnější.

Byl používán ale i ***řecký druh zdění***, kde bylo využíváno kamene co nejpevnějšího, zato však **dokonale opracovaného**. Ten byl skládán na sebe tak, jako by byla zeď skládána z cihel. Jejich spáry byly svazovány střídáním vrstev a dosahovalo se tak vynikající pevnosti.

Římané měli celou řadu formátů cihel, ty obvykle tvořily líce litého zdivo. Dodnes se používá nejběžnější formát, dnes tzv. římská cihla, která je oproti dnes běžným značně nízká.

Z terakoty se vytvářely také tvarovky a komplikované řádové detaily jako hlavice sloupů a římsy s vejcovcem. Monumentální stavby se ale v takto obnažené formě objevovaly jen zřídka.

Opus quadratum se užíval na monumentáln stavby, šlo o přesně tesané kamené kvádry.
Opus rusticum je na reliéfně ztvárněné kamenné zdivo, které zvýrazňuje spáry. Později se z něj vyvinula renesanční bosáž neboli rustica.
Opus incertum je zdivo z nepříliš upraveného lomového kamene, podepřené lépe tesanými rhovými kvádry.
Opus spicatum je název pro zvláštní kladení zdiva, tzv. klasové, které spočívá v tom, že se kameny či cihly kladou šikmo, což vyžaduje značné množství tmelu.

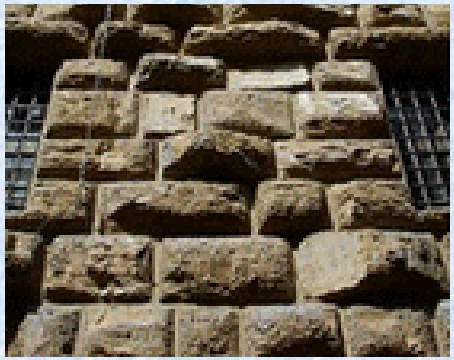

Zleva: opus quadratum, rusticum, incertum a spicatum.

Římané také vynalezli první druh betonu, který využívali jako lité zdivo - opus cementicum (po řecky emplekton).

Stavební formy a prvky

Oblouk

Oblouk hrál v římské architektuře veledůležitou roli. Je sice možno nalézt řecké a etruské předchůdce oblouků, avšak plně jej využili až Římané. Stavbu oblouku umožňoval především způsob jeho vyzdívání. Téměř každý římský oblouk byl obložen cihlami, z nichž většina zasahovala jen 12 cm do betonu za nimi, ale každá šestá nebo sedmá cihla dosahovala mnohem hlouběji. Cihly tak vytvářely jakési přihrádky, které držely beton ve správné poloze.

Římané však zachovali běžné řecké architektonické prvky a **formu architrávu** založenou na principu sloupu a kládí, vertikály a horizontály, ale tyto formy postupně ztrácely svou funkci. Sloupy se vyvinuly v pouhé povrchové ozdoby k masivním pilířům, které podepíraly klenbu.

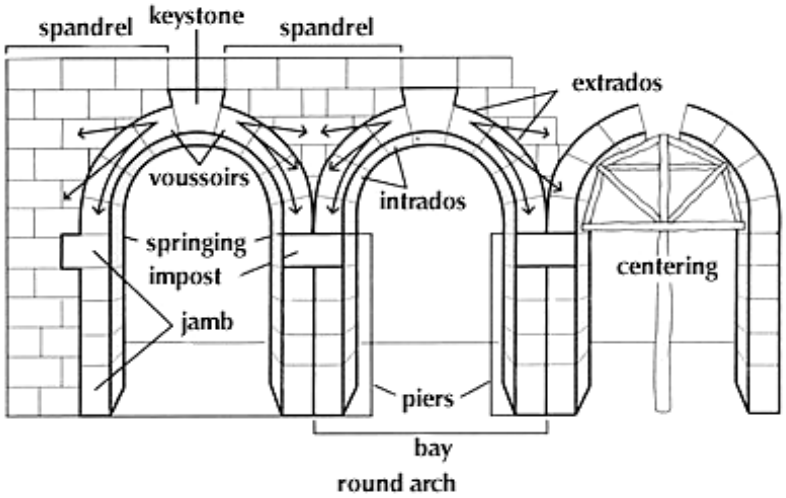

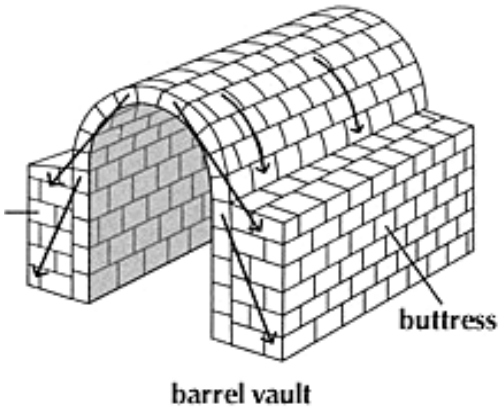

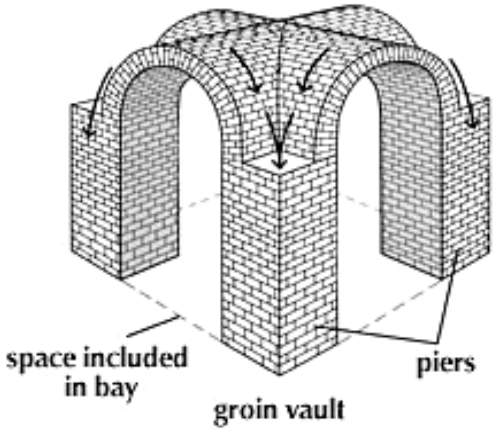

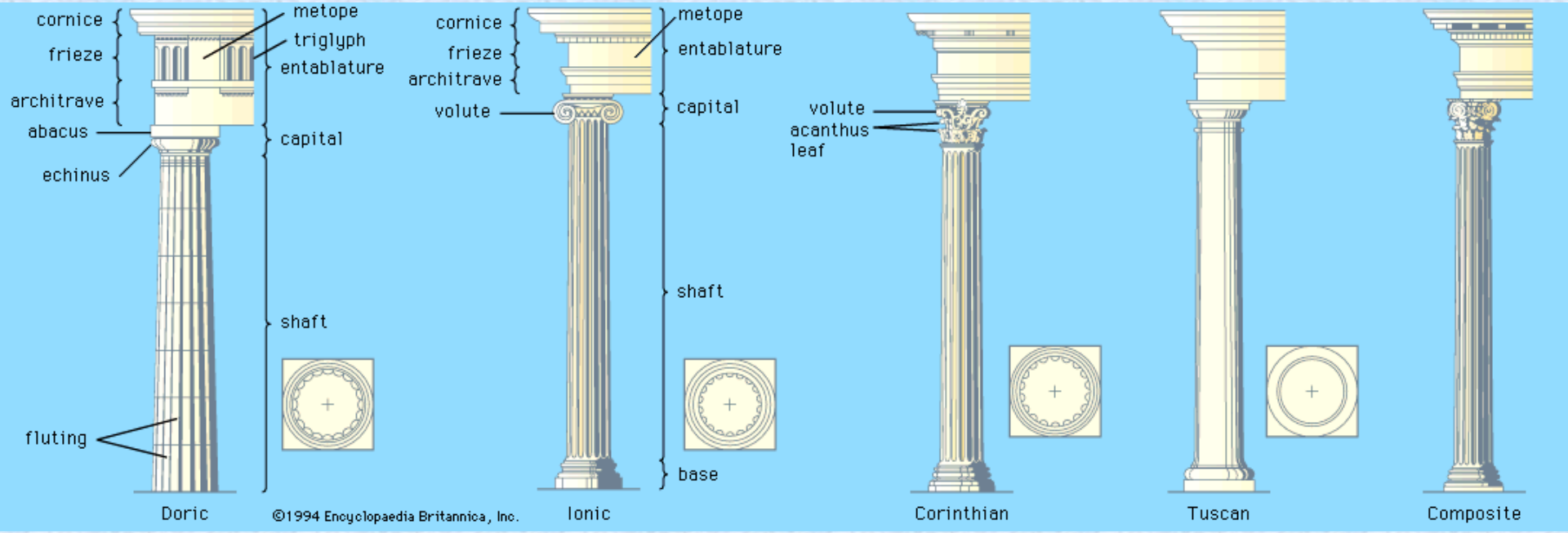

Stavební slohy

Římané ctili své řecké vzory. Proto pokračovali v tradici Řeků a při svých stavbách užívali jejich slohů, které v podstatě pozměňovali jen minimálně, zato je však vzájemně **kombinovali,** často i na jednom průčelí.

Proto i v římské architektuře nacházíme **sloh dórský, iónský a korintský**.
Tyto slohy byly uplatňovány nejčastěji u staveb náboženských, avšak jejich prvky, převážně sloupy, byly používány jako zdobný a částečně i opěrný prvek u staveb veřejných a soukromých. I zde je také stále silně patrný řecký vliv.
Z etruské architektury převzali Římané **toskánský řád** a sami vyvinuli tzv. **římskou kompozici** – kompozitní řád.

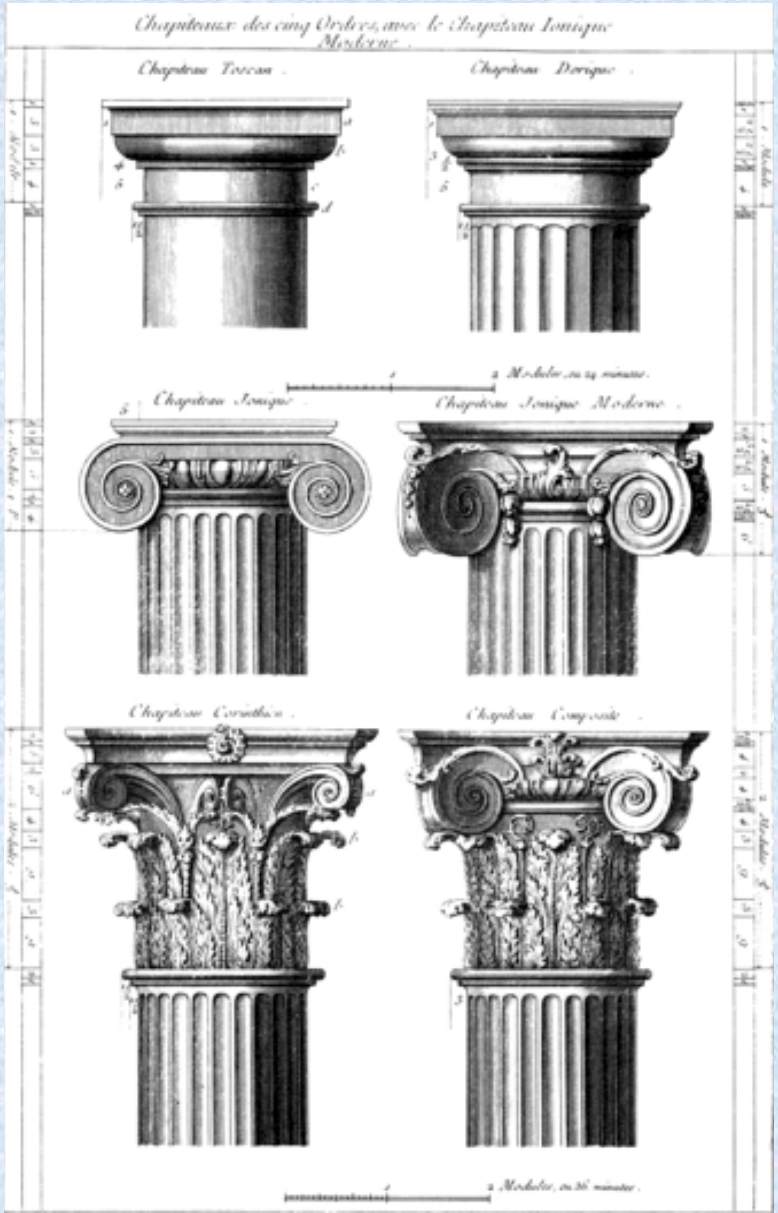
Chapiteaux des cinq Ordres, avec le Chapiteau Ionique Moderne.
Chapiteau Toscan.
Chapiteau Dorique.
Chapiteau Ionique.
Chapiteau Ionique Moderne.
Chapiteau Corinthien.
Chapiteau Composite.

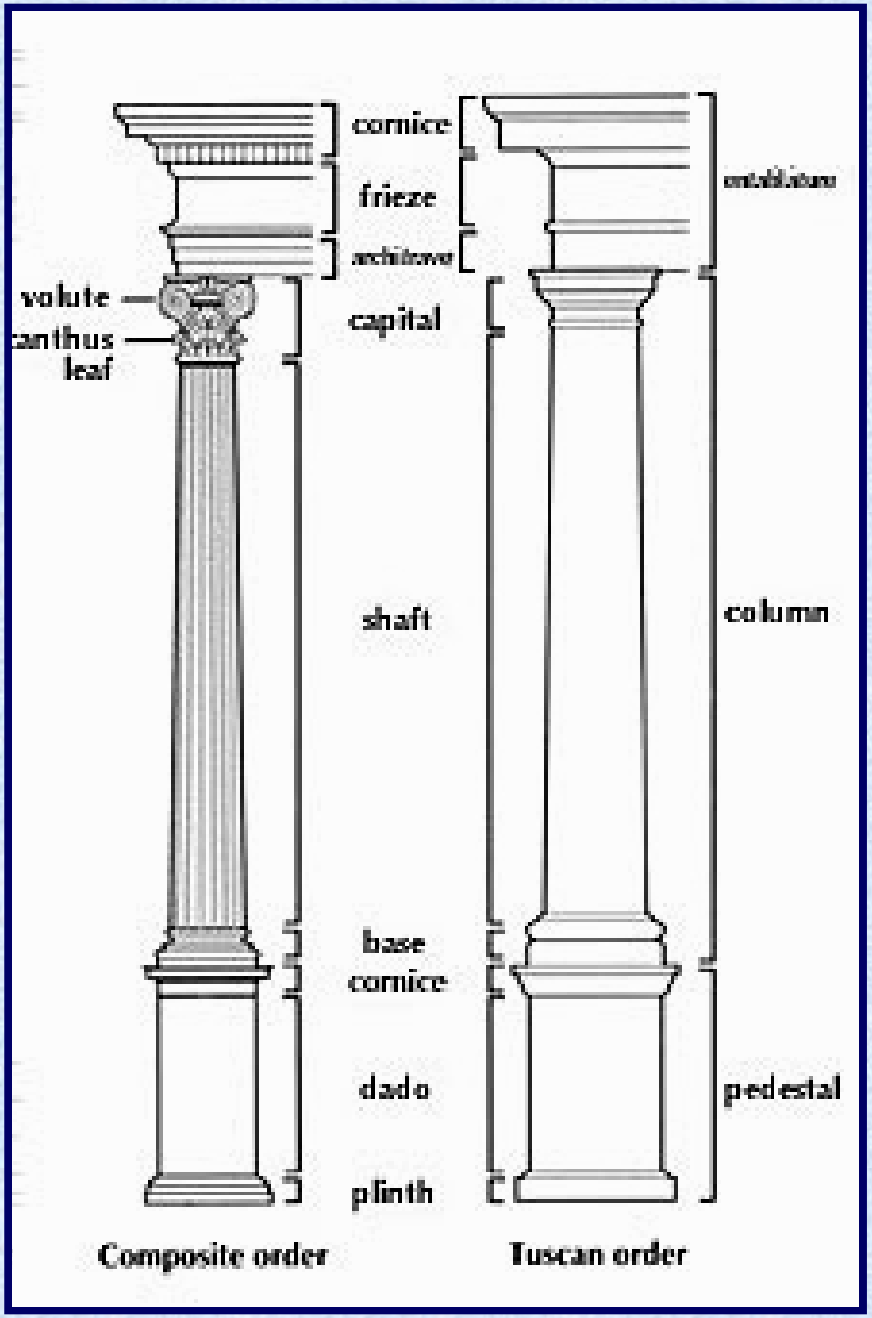
cornice
frieze
architrave
volute
canthus leaf
capital
shaft
base
cornice
dado
plinth
entablature
column
pedestal
Composite order
Tuscan order

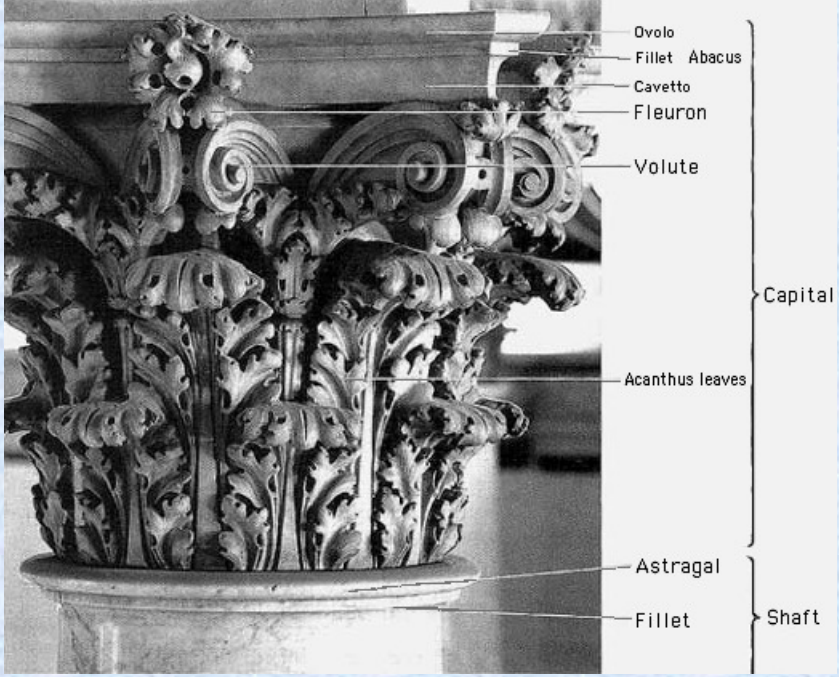

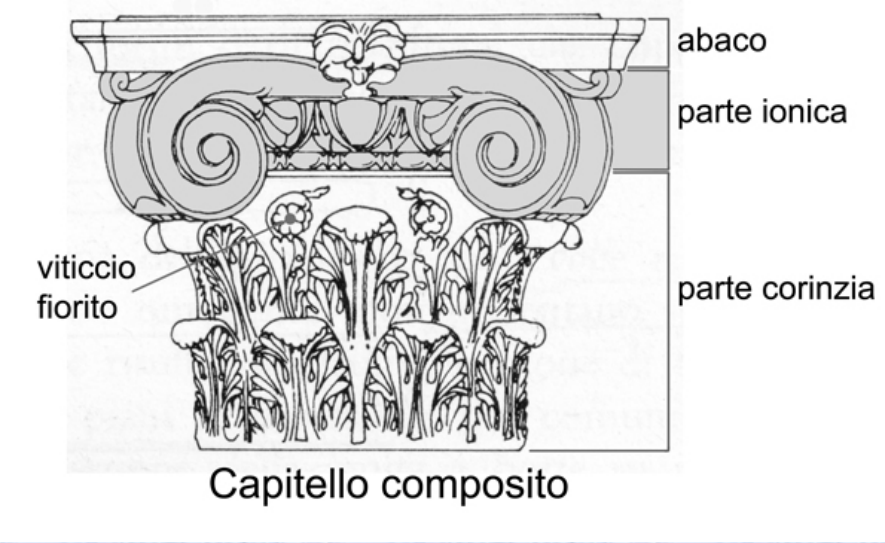

Capitello composito

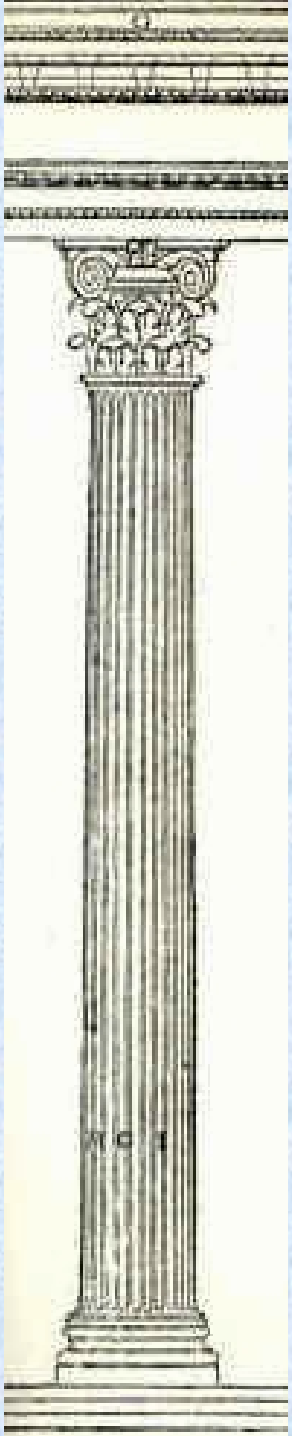

Kompozitní řád

ORDINE COMPOSITO

Kompozitní řád je kombinací iónského a korintského – hlavice má voluty a pod nimi akantové listy, ostatní věci jsou stejné jako u římskokorintského řádu.

Roma, Foro Romano, Arco di Tito (epoca domizianea), in marmo lunense.

Zdroje:

PIOJAN, José. ***Dějiny umění 1***, 1. vyd. Praha: Odeon, 1977. ISBN: 80-7176-765-4
kol. ***Ilustrované dějiny světa - Úsvit civilizací***, 2. vyd. Bratislava: Gemini, 1993. ISBN: 80-7161-016-X
kol. ***Encyklopedie starověkého světa***, 1. vyd.Praha: Perfekt, 2004. ISBN: 80-8046-269-0
AUGUSTA, Pavel. a HONZÁK, František. ***Jak se žilo ve starověku,*** 1. vyd. Praha: Albatros,1989

Internetové zdroje:

- **http://cs.wikipedia.org**
- **http://cs.wikipedia.org/wiki/Port%C3%A1l:Starov%C4%9Bk%C3%BD_%C5%98%C3%ADm**
- **http://cs.wikipedia.org/wiki/Architektura_starov%C4%9Bk%C3%A9ho_%C5%98%C3%ADma**
- **http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Ancient_Rome_by_period?uselang=cs**
- **http://commons.wikimedia.org/**
- **http://dmakreshanski.deviantart.com/art/Forum-Romanum-Panorama-159675920**
- **http://ancientrome.ru/art/artwork/index.htm?id=291**
- **http://www.sacred-destinations.com/italy/rome-pantheon**
- **http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fd/The_Monastery_%28Al_Dier%29%2C_Petra.jpg**
- **http://www.studyblue.com/notes/note/n/arch-221-midterm/deck/3905110**
- **http://www.decarch.it/wiki/index.php?title=Guida_/_Voce_%22Oggetto %22_/_Vocabolario_/_Ordini_architettonici_/_Capitelli_/_compositi**
- **http://vygosh.borec.cz/de-rim.html**
- **http://antika.avonet.cz/article.php?ID=1496**